

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΝΗΛΙΚΙΩΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος

Αναπληρωτής Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων-Πάντειο Πανεπιστήμιο, Γενικός Διευθυντής ΙΔΚΚ

Η κρίση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, που ξεκίνησε με την καταψήφιση του Ευρωσυντάγματος από δύο ιδρυτικά μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συνεχίστηκε με την αδυναμία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου να συμφωνήσει για τις δημοσιονομικές προοπτικές 2007-2013. Η αρνητική στάση των ευρωπαϊκών λαών απέναντι στο Ευρωσύνταγμα δεν στοιχειοθετεί διαφωνία με το γράμμα και το πνεύμα του συγκεκριμένου συνταγματικού χάρτη. Το σύνταγμα αποτέλεσε απλώς την αφορμή για να εκφράσουν οι πολίτες πολλών ευρωπαϊκών χωρών την διογκούμενη δυσφορία τους ως προς την γενικότερη πορεία των πραγμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Οι πυλώνες πάνω στους οποίους οικοδομήθηκε η Ευρώπη μετά τον πόλεμο δεν αρκούν για να νομιμοποιήσουν το Ευρωπαϊκό εγχείρημα σήμερα. Ας μην λησμονούμε ότι η δημιουργία της ενωμένης Ευρώπης υπαγορεύθηκε από δύο σκοπιμότητες. Η πρώτη ήταν να ξεπεραστούν οι εθνικισμοί που αιματοκύλισαν την Ευρωπαϊκή ήπειρο στο παρελθόν, να αποτραπεί το ενδεχόμενο ενός νέου πολέμου, και να εδραιωθεί η ειρήνη. Ο δεύτερος λόγος ήταν η οικονομική ανάκαμψη της κατεστραμμένης από τον πόλεμο Ευρώπης και η εδραίωση της οικονομικής ευημερίας με την δημιουργία μιας ενιαίας Ευρωπαϊκής οικονομίας ανταγωνιστικής σε παγκόσμια κλίμακα.

Αυτό το δυτικοευρωπαϊκό μοντέλο ειρήνης, ασφάλειας και ευημερίας είναι σήμερα υπό αμφισβήτηση. Οι περισσότεροι Ευρωπαίοι πολίτες έχουν βιώσει μόνον ειρήνη στην ευρωπαϊκή ήπειρο τα τελευταία εξήντα χρόνια και την θεωρούν περίπου δεδομένη. Η απειλή του εθνικισμού έχει, πλέον, οριστικά εκλείψει και μεταφερθεί στην περιφέρεια της Ευρώπης, ενώ, παράλληλα, έχει εκλείψει και η σοβιετική απειλή. Αντιθέτως, ανησυχία δημιουργούν διαδικασίες συνυφασμένες με την Ευρωπαϊκή διεύρυνση και την κινητικότητα που φέρνει η μετανάστευση. Η μετανάστευση ανησυχεί πολλούς Ευρωπαίους πολίτες, τόσο για οικονομικούς λόγους -αυξάνει τον ανταγωνισμό για θέσεις εργασίας- όσο και για κοινωνικούς- αλλοιώνεται η κοινωνική συνοχή των παραδοσιακών Ευρωπαϊκών κοινωνιών. Πολλοί Ευρωπαίοι πολίτες φοβούνται ότι έχουν απωλέσει, πλέον, το κυρίαρχο δικαίωμα να καθορίσουν την μορφή της κοινωνίας και του κράτους τους. Τα τρομοκρατικά χτυπήματα στη Μαδρίτη και το Λονδίνο επιτείνουν την ανασφάλεια και φέρουν στο επίκεντρο το πρόβλημα της ενσωμάτωσης των εκατομμυρίων Μουσουλμάνων που ζουν στην Ευρώπη.

Ο δεύτερος λόγος για τον οποίο το ευρωπαϊκό μοντέλο είναι σήμερα σε κρίση είναι γιατί αδυνατεί να εγγυηθεί την οικονομική ευημερία των Ευρωπαίων πολιτών. Οι μεγάλες Ευρωπαϊκές χώρες (Γερμανία, Γαλλία και Ιταλία) βρίσκονται σε οικονομική ύφεση. Οι ρυθμοί ανάπτυξης έχουν υποχωρήσει στο 1,5% τον χρόνο, ενώ η ανεργία είναι σε πολύ υψηλά επίπεδα, ιδιαίτερα στην Ευρωζώνη. Η οικονομική κατάσταση στην Ευρωζώνη θα παραμείνει δυσόλινη όσο η ΟΝΕ περιορίζεται στη νομισματική σταθερότητα και δεν δημιουργείται ολοκληρωμένο σύστημα Οικονομικής και Νομισματικής Σταθερότητας με την δυνατότητα άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής σε Ευρωπαϊκό επίπεδο. Υπό αυτή την έννοια, πολλοί πολίτες βλέπουν την Ευρώπη ως οικονομική καταστροφή και όχι ως πολιτικό θρίαμβο. Θεωρούν ότι η ευημερία τους μπορεί να απειληθεί από την Πολωνό υδραυλικό ή τον Τούρκο μετανάστη. Η ανασφάλεια, η φοβία, η οχύρωση στο έθνος-κράτος κινητροδοτούν την πολιτική και εκλογική συμπεριφορά.

Η αντίδραση των πολιτών σηματοδοτεί, επίσης, το τέλος της διαδικασίας διαμόρφωσης της ενωμένης Ευρώπης, όπως την γνωρίσαμε μέχρι σήμερα. Η διαδικασία του ελιτίστικου πολιτικού πατερναλισμού ή πεφωτισμένου δεσποτισμού, όπως την απεκάλεσε η Palacio, που ακολουθήθηκε στην Ευρώπη, προκειμένου να συντελεστεί το πρώτο πείραμα υπερεθνικής διακυβέρνησης στην ιστορία, αμφισβητείται έντονα. Αμφισβητείται, επίσης, η θεωρία του λειτουργισμού, η διαδικασία δηλαδή της αυτόματης και γραμμικής εξέλιξης της

Ευρώπης. Με την λογική της θεωρίας του λειτουργισμού, η επιτυχία της ONE και του Ευρωπαϊκού νομίματος θα διαχεόταν (spillover effect) στην πολιτική σφαίρα με την δημιουργία του Ευρωσυντάγματος. Κάτι τέτοιο δεν συνέβη. Οι πολίτες δεν είναι, πλέον, διατεθειμένοι να επιτρέψουν τις βασικές θεσμικές αλλαγές να γίνονται από τις ευρωπαϊκές γραφειοκρατικές ελίτ με έναν αυτοματοποιημένο λειτουργικό τρόπο χωρίς την συναίνεσή τους. Η ευρωπαϊκή συνταγματική κρίση εμπεριέχει το αίτημα της συμμετοχής των πολιτών στη δημόσια συζήτηση για το μέλλον της Ευρώπης. Η πολιτικοποίηση αυτή θα σημαίνει το πάγωμα της Συνταγματικής Συνθήκης για δύο- τρία χρόνια και την επιβράδυνση της διεύρυνσης, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την ενταξιακή πορεία της Τουρκίας και τις ελληνοτουρκικές σχέσεις.

Η κρίση πάντως δεν σηματοδοτεί το τέλος της Ευρώπης. Άλλωστε, η ιστορία της ενοποίησης της Ευρώπης είναι μια σειρά από κρίσεις και συμβιβασμούς. Είναι, όμως, πλέον εμφανές ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση χρειάζεται ένα νέο *raison d'être*, ένα πολιτικό όραμα για τον 21ο αιώνα. Η ειρήνη και η συμφιλίωση έχουν ήδη εδραιωθεί στην ήπειρο και δεν αποτελούν νομιμοποιητικούς λόγους για το Ευρωπαϊκό εγχείρημα του 21ου αιώνα.

Ο διάλογος για τον καθορισμό του καταλληλότερου οικονομικού μοντέλου έχει ήδη αρχίσει. Το κοινωνικό και πιο κρατικιστικό γαλλογερμανικό μοντέλο έρχεται σε αντίθεση με το πιο φιλελεύθερο αγγλοαμερικανικό μοντέλο. Δεν είναι σύμπτωση ότι τόσο η Μέρκελ όσο και ο Σαρκοζί, επίδοξοι διάδοχοι του Σρέντερ και του Σιράκ, κινούνται προς την κατεύθυνση μιας σύνθεσης των δύο. Η οικονομική ανάκαμψη αποτελεί αναγκαία, όχι όμως ικανή συνθήκη, για να εξέλθει η Ευρώπη από την ύφεση στην οποία έχει περιέλθει. Η Ενωμένη Ευρώπη πρέπει να φύγει από το στενά λειτουργικό υλιστικό και ωφελμιστικό πλαίσιο στο οποίο έχει περιέλθει και να επανανοηματοδοτήσει την αναγκαιότητα της ύπαρξής της ως ένα μεγάλο ηθικό ζήτημα και ένα πολιτικό στόχο. Πρέπει να πειστούν οι πολίτες των Ευρωπαϊκών χωρών ότι εκκωρώντας εθνική κυριαρχία στις Βρυξέλλες, η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να διαχειριστεί καλύτερα από τα έθνη-κράτη τις προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης σε θέματα οικονομικής ανάπτυξης, εργασίας, κοινωνικής συνοχής, μετανάστευσης, ασφάλειας. Χρειάζεται, επίσης, να αποσαφηνιστεί ο ρόλος της Ενωμένης Ευρώπης στο διεθνές στερέωμα. Οι διαφορές μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ σε θέματα περιβάλλοντος, εξοπλισμών, δικαίου και ισχύος και αποστολής του κράτους- πρόνοιας συμβάλλουν σιωπηρά στη διαμόρφωση ενός Ευρωπαϊκού πολιτικού προτάγματος, ενός διεθνούς δρώντος που θα εξισορροπεί και θα συμπληρώνει, χωρίς απαραίτητα να ανταγωνίζεται τις ΗΠΑ.

Το κείμενο που ακολουθεί προέρχεται από την εισήγηση του κ. Αρβανιτόπουλου σε εκδήλωση του Ινστιτούτου Δημοκρατίας Κωνσταντίνος Καραμανλής με θέμα «Το Μέλλον της Ενωμένης Ευρώπης», που πραγματοποιήθηκε στις 11 Ιουλίου 2005, στην Αθήνα.

* Το Civilitas.GR και ο «ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ» προτίθενται να απομακρύνουν το κείμενο αυτό από την ιστοσελίδα τους, εάν η αναδημοσίευσή του προσβάλλει κεκτημένα πνευματικά ή εμπορικά δικαιώματα (info@civilitas.gr)